

DOI: [10.32702/2307-2156-2020.3.8](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.3.8)

УДК 351:321:[659.3+316.7]:005

*Г. П. Ситник,
д. держ. упр., професор,
професор кафедри державного управління філософського факультету,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
ORCID: 0000-0002-3083-5733*

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ “ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ” У КОНТЕКСТІ ВЛАСТИВОСТЕЙ ІНФОРМАЦІЇ ЯК СПЕЦИФІЧНОЇ СУБСТАНЦІЇ

*G. Sytnyk
Doctor of Sciences in Public Administration, Full Professor,
Professor at the Department of Public Administration,
Taras Shevchenko National University of Kyiv*

THE CONCEPTUALIZATION OF “INFORMATION SECURITY” IN THE CONTEXT OF PROPERTIES OF INFORMATION AS A SPECIFIC SUBSTANCE

У статті показано, що у науковців відсутня єдність у розумінні сутності інформаційної безпеки, що не дозволяє сформулювати системні уявлення про проблемне поле формування адекватних управлінських рішень щодо реагування на небезпеки інформаційної безпеки. З'ясовано, що інформаційна безпека має об'єктивно-суб'єктивну природу та є невід'ємним атрибутом буття об'єктів живої природи і соціальних взаємодій, а її концептуалізація має здійснюватися у контексті властивостей інформації, як специфічної субстанції, серед яких принципово важливими є її фізичні властивості, дискретність, ціннісний аспект, розсіювання, можливість стискування (застосування процедури перекодування даних для зменшення їхнього обсягу, розміру, об'єму і транспортування) та старіння, внаслідок надходженням нової інформації. Показано, що в соціальних системах джерелом інформації є пізнавальна діяльність людей, соціальних утворень та мова, яка служить засобом спілкування, мислення, висловлювання думки, тому інформаційна безпека, як явище не існує поза межами соціальних взаємодій в процесі яких між їх учасниками здійснюється обмін інформацією, а відтак і вплив один на одного, може бути як позитивний, так і негативний, оскільки основою цієї взаємодії може бути як спільність, так і розбіжність інтересів, цілей, тощо її учасників. Доведено, що достовірність інформації не є її визначальною властивістю, а однією з суб'єктивно-об'єктивних її характеристик та вимог, що висувуються до неї з боку суб'єктів інформаційних відносин, а також що вказана інформація завжди є варіантною (залежною від ситуацій прийняття того, що вважається незаперечним чи інтуїтивно очевидним), через що достовірність інформації не є тотожною вірогідності інформації, яка має об'єктивну природу, що породжує проблему при оцінці ідентичності інформації (її тотожності) наявним знанням, зокрема, при ідентифікації небезпек інформаційної безпеки. Встановлено, що інформаційний простір є атрибутом буття об'єктів реального світу, функціональним призначенням якого є породження, сприйняття, накопичення, запам'ятовування, переробка та

обмін інформацією між ними, а зміст цього простір є невичерпним (безмежним) через невичерпності матерії, тому кількість (обсяг) інформації в ньому є нескінченною, а ступінь її захищеності від негативного впливу факторів, які заперечують природню визначеність буття інформаційної компоненти об'єктів реального світу, зумовлює відповідний рівень інформаційної безпеки, який має об'єктивно-суб'єктивну природу.

The article shows that scientists have not unity in understanding of essence of information security which does not allow creating system representation about the problem sphere of formation of adequate management decisions on response to dangers of information security. It is found out, that, information security has been found to have an objective and subjective nature and is an integral attribute of the existence of wildlife and social interactions. Its conceptualization should be carried out in the context of the properties of information as a specific substance, among which its physical properties, discretion, value aspect, dispersion, compression capability (application of data recoding procedure to reduce their volume, size, volume and transportation) and aging, as new information arrives. It is shown that in social systems the source of information is the cognitive activity of people, social entities and language, which serves as a means of communication, thinking, and expression. Therefore, information security, as a phenomenon that does not exist outside of social interactions in the course of which information is exchanged between their participants and, therefore, influence on each other, can be both positive and negative, as the basis of this interaction can be both community and divergence of interests, goals, etc. of its participants. It is proved that the reliability of information is not its defining property, but one of its subjectively-objective characteristics and requirements imposed on it by the subjects of information relations. Also that the information given is always variant (depending on the situations of acceptance of what is considered indisputable or intuitively obvious), therefore the reliability of the information is not identical to the probability of the information, which is objective in nature, which creates a problem in assessing the identity of the information (its identity) knowledge, in particular when identifying information security hazards. It is established that the information space is an attribute of being real-world objects whose functional purpose is the creation, perception, accumulation, storage, processing and exchange of information between them, and the content of this space is inexhaustible (infinite) due to inexhaustible matter. Therefore, the amount (amount) of information in it is infinite, and the degree of its protection against the negative influence of factors that deny the natural certainty of being an information component of real-world objects, determines the appropriate level of information security, which is objectively subjective.

Ключові слова: інформаційна безпека; інформація; інформаційний простір; властивості інформації; достовірність інформації; соціальні взаємодії; суб'єкти інформаційних відносин; небезпеки інформаційній безпеці.

Key words: information security; information; information space; information properties; reliability of information; social interactions; subjects of information relations; dangers of information security.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В сучасну епоху інформація є основним джерелом влади та визначальним ресурсом суспільного розвитку, а відтак невід'ємним атрибутом соціальних взаємодій. Тому вона може використовуватися не тільки як ресурс щодо забезпечення національної безпеки, а й бути фактором, який породжує небезпеки для неї. З огляду на сказане проблема забезпечення інформаційної безпеки постійно перебуває у колі наукового дискурсу. Проте продовжує мати місце відсутність одностайного трактування понять, які використовуються науковцями та в нормативно-правових актах, у яких розглядаються ті чи інші аспекти інформаційної безпеки, що зумовлює методологічну невизначеність при вирішенні комплексної проблеми щодо її забезпечення. Тому актуальним завданням залишається подальше уточнення сутності соціального явища, яке позначають поняттям “інформаційна безпека” шляхом визначення його ознак у контексті властивостей інформації, як специфічної субстанції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемі забезпечення інформаційної безпеки належить одне з лідируючих місць серед наукових публікацій. При цьому представники різних галузей знань акцентують увагу на тому, що в умовах постмодерну боротьба за інформаційні ресурси та необхідність їх захисту потребує

іншої моделі поведінки суб'єктів управління, особливо в кризових ситуаціях [1;2]. Тому різним аспектам проблеми забезпечення інформаційної безпеки присвятили свої роботи, зокрема, О.Архипов, Є.Архипова, І.Арістова, У.Ільницька, О.Рижук, Д.Сулацький, А.Турчак, В.Шаньгін [3-8]. Ці та інші автори здійснювали аналіз інформаційної безпеки людини, як споживача телекомунікаційних послуг, парадигм забезпечення інформаційної безпеки, підходів щодо з'ясування її сутності, сучасних викликів та загроз негативних інформаційно-психологічних впливів. Не залишалася проблема забезпечення інформаційної безпеки й поза увагою вітчизняних законодавців. Проте виконаний аналіз дозволяє дійти висновку, що в наявних наукових дослідженнях, сутність явища, яке позначають поняттям “інформаційна безпека”, недостатньо розкрита передусім у контексті властивостей інформації, як специфічної субстанції, що є важливою передумовою щодо забезпечення інформаційної безпеки. Вказаний аналіз також свідчить, що проблеми інформаційної безпеки вирішуються головним чином у контексті захисту інформації, а от проблема віртуалізації середовища, захисту від деструктивного інформаційного впливу, руйнування культурно-цивілізаційної ідентичності не займає гідного місця в науковому дискурсі. Тому актуальним завданням залишається подальша концептуалізація соціального явища, яке позначають поняттям “інформаційна безпека” у контексті властивостей інформації, як специфічної субстанції.

Формулювання цілі статті. Метою статті є концептуалізація інформаційної безпеки у контексті властивостей інформації, як специфічної субстанції.

Виклад основного матеріалу. Проблема забезпечення інформаційної безпеки є багатоаспектною, що об'єктивно зумовлює неоднозначні трактування її змісту. Існують десятки її визначень в які вкладається досить різний зміст. Так, Архипов О. та Архипова Є. під інформаційною безпекою пропонують розуміти “поточний стан захищеності об'єкта від інформаційних загроз, який визначається рівнем шкоди, що може бути заподіяна існуванню, функціонуванню чи діяльності об'єкта у разі реалізації цих загроз” [3,с.21]. У визначенні використовується словосполучення “стан захищеності”, як функція рівня шкоди, який є результатом небезпек інформаційної безпеки, а питання запобігання вказаній шкоді не передбачається. Вони також вважають що “основними властивостями інформації як об'єкта захисту є доступність, цілісність та конфіденційність” [3, с. 19]. Проте навряд чи ці ознаки інформації є тими, які свідчать про її відмінність від інших предметів та явищ реального світу, тобто властивостями інформації. Скоріш всього, вони є просто ознаками-характеристиками, які визначають її подібність до інших об'єктів. А.Турчак розглядає “інформаційну безпеку” в якості стану, за якого життєво-важливі особистісні, суспільні і державні інтереси є захищеними, мінімізуються збитки, спричинені неповнотою, невчасністю і недостовірністю інформації, негативним інформаційним впливом, негативними наслідками функціонування технологій в інформаційній сфері, а також несанкціонованим поширенням даних [7, с.46]. На думку В.Шаньгіна інформаційна безпека “захищеність інформації від незаконного ознайомлення, перетворення і знищення, а також захищеність інформаційних ресурсів від впливів, спрямованих на порушення їх працездатності” [8, с.10]. Соціальна складова інформаційної безпеки ігнорується.

Згідно чинного законодавства “інформаційна безпека – стан захищеності життєво-важливих інтересів людини, суспільства і держави, при якому запобігається нанесення шкоди через: неповноту, невчасність та невірогідність інформації, що використовується; негативний інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване розповсюдження, використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації” [9]. У цьому визначенні використовується словосполучення “стан захищеності”. Він є величиною, що залежить від інтенсивності впливу факторів, які є причинами небезпек та ефективності реагування на них. Це означає, що йдеться про деякий рівень, нижче якого виникають проблеми щодо інформаційної безпеки. У визначенні його пропонується операціоналізувати через “життєво-важливі інтереси людини, суспільства і держави” та фактори, які породжують небезпеки вказаній безпеці. Ці інтереси та переліки мають суб'єктивно-об'єктивну природу. Крім того, інтереси людини, суспільства і держави не співпадають, що породжує, так звану проблему соціального порядку, відому, як “Гоббсова проблема”. Це одна із причин того, що у нормативно-правовому полі, проблема визначення рівня інформаційної безпеки до цього часу залишається невирішеною. В цілому ж можна дійти висновку, що однією із причин різного трактування змісту поняття “інформаційна безпека”, є неоднозначність уявлень про властивості інформації, як специфічної субстанції.

Циркуляція інформації в соціальних системах є базовою передумовою умов їх життєдіяльності, оскільки вона завжди була важливим джерелом влади, а відтак і публічного управління. Таким чином, інформаційна складова є визначальною у відображенні взаємодії соціальних систем, тому системний аналіз цієї складової має бути основою при вирішенні проблем забезпечення безпеки життєдіяльності людини (індивіда), соціальних груп та соціальних інститутів. Інформаційна складова взаємодії цих суб'єктів відображає їх ціннісні орієнтації, пріоритети та мотиви соціальної поведінки.

Окремої уваги заслуговує думка Н.Вінера щодо соціального характеру обмежень, які покладаються на засоби комунікацій, зокрема, що [10, с.244-245]: засоби знаходяться в руках обмеженого класу багатих людей і тому висловлюють передусім його думки, а також, що вони є однією з основних доріг до влади. Зважаючи на це система, яка повинна сприяти системі скоординованих дій, спрямованих на забезпечення, підтримання або відновлення сталості суспільства потрапляє до рук тих, хто більш всього зацікавлений в грі за владу і гроші, тобто стає одним з основних чинників його диференціації. “Тому недивно, що великі співтовариства... мають значно менше суспільно доступної інформації, ніж малі співтовариства, не говорячи вже про окремих людей”, стверджує Н.Вінер [10, с.245]. З іншого боку, стрімкість розвитку інформаційних технологій все більше віддаляє нас від розуміння сутності самої інформації, форм і способів її прояву. Як зазначав А. Гор: “Ми навіть не помітили,

наскільки нові інформаційні технології змінили і нас самих, і наші умови життя... Чим далі, тим більше тяжіли ми до винайдення нових способів одержання опосередкованої інформації, що вимагають усе більш і більш ускладнених пояснень” [11].

Різні науки вкладають в поняття “інформація” різний зміст. Досить широким є й діапазон її тлумачення. Як відомо, інформація циркулює у трьох середовищах: біологічному, технічному і соціальному. Тому стосовно поняття “інформація” загального визначення скоріш за все не може бути. Так, один із творців теорії інформації К. Шеннон стверджував, що за певних обставин різноманітність значень слова “інформація” може виявитися корисною, але не можна очікувати, що єдине її визначення може задовольнити його застосування у різних областях [12, с.180]. Водночас з усього різноманіття уявлень про інформацію виокремлюють два підходи щодо розкриття її сутності: органічний та атрибутивний. Згідно органічного вона розглядається як властивість живої матерії відображати об’єктивну реальність і використовувати це в інтересах свого буття (існування). При цьому людина, на відміну від інших об’єктів живої природи здатна свідомо впливати на середовище свого існування, що ґрунтується на сприйнятті, накопиченні, використанні інформації та передачі її у формі повідомлень. Атрибутивний підхід розглядає інформацію, як невід’ємний атрибут матерії, тобто припускає можливість обміну інформацією і між об’єктами неживої природи. В кінцевому підсумку, проблема відсутності однозначного трактування слова “інформація” трансформується у відсутність єдиної думки щодо сутності соціально явища, яке позначають поняттям “інформаційна безпека” та у її, так би мовити, двоїстого характеру, а саме два аспекти вивчення інформаційної безпеки: як одну зі складових національної безпеки, або як невід’ємний атрибут цих складових.

У загальному розумінні інформація – це певні відомості, сукупність певних даних, знань. При цьому прийнято виокремлювати два аспекти існування інформації як субстанції: внутрішню, яка є мірою впорядкованості системи (процесу) та зовнішню, яка пов’язана з відображення у матеріальному та нематеріальному світі. Так, якщо предмет зазнає певних змін під впливом іншого предмету, то він стає носієм інформації про цей предмет. Очевидно, що для об’єктів неживої природи відображення має пасивний характер, а для живої природи – активний, оскільки пов’язаний з аналізом та переробленням інформації. Таким чином, усі відносини між будь-якими об’єктами та їх елементами ґрунтуються на процесі обміну інформацією, яка є ресурсом їх розвитку. Тому Н. Вінера вважав, що інформація є особливою субстанцією, яка відрізняється від матерії та енергії, бо має певні особливості та властивості, які зумовлюють специфіку інформаційних процесів [4]. Водночас, очевидно, що інформація для об’єктів живої природи є об’єктивно-суб’єктивна категорія, оскільки значущість того повідомлення, факту тощо залежить не тільки від джерела, а й від того, хто його приймає (оцінює). Тому для когось інформація може мати значення, а для іншого – ні. З огляду на це ті чи інші інформаційні впливи на соціальну систему можуть кардинально змінити структуру її інтересів та мотиви поведінки, що дозволяє стверджувати: якщо розглядати інформацію у контексті соціальних взаємодій, то повідомлення набуває статусу інформації тоді, коли зачіпає інтереси людини (індивіда), соціальних групи чи соціальних інститутів.

Таке уявлення про інформацію, яка циркулює у соціальних системах, не заперечує атрибутивну концепцію (парадигму) інформації згідно якої вона є об’єктивною внутрішньою властивістю таких систем, яка відображає різноманітність їх структур та упорядкованості. Тому вказана інформація створює уявлення про природу, структуру, впорядкованість, принципову відмінність тієї чи іншої соціальної системи, а відтак інформація про систему не може виникнути поза нею. Тобто інформація про соціальну систему виникає з моменту її появи та існує вічно, оскільки вона еволюціонує (змінюється) разом із системою. При цьому її можна накопичувати, зберігати та переробляти. Водночас вказане уявлення про інформацію, яке стосується соціальних систем, не заперечує й функціонально-кібернетичну концепцію інформації, оскільки йдеться про інформацію в системі з активними елементами.

З іншого боку, варто мати на увазі, що знання та інформація – різні категорії. Інформація має об’єктивну природу, тобто відображає реальні енергетичні процеси якісно-кількісних змін у просторі і часі, які відбуваються в об’єктах неживої і живої природи, а також у створених людиною машинах. По суті, вона є своєрідною сировиною для одержання знання, яке є продуктом свідомості. Тобто знання є явище ідеальне, яке циркулює у сфері суспільного життя, а відтак воно якісно відмінне від інформації. Тому інформація одночасно розглядається як феномен, функція, об’єктивні дані, суб’єктивне сприйняття тощо, що породжує суперечності та неоднозначності серед науковців при трактуванні ними її сутності та інших пов’язаних з нею понять.

Важливим чинником уникнення неоднозначності при трактуванні сутності будь-якого предмета чи явища природи є визначення його властивостей. Властивості розкривають особливість об’єкта та спосіб його буття, що притаманні йому як цілості, дозволяють ідентифікувати, відрізнити або встановити схожість з іншими об’єктами [13, с.95-96]. Очевидно, що принципово важливими є фізичні властивості інформації, серед яких передусім: здатність ідентифікації властивостей предметів і явищ, тобто того, що визначає їх властивості в навколишньому світі; відсутність заряду і маси, тобто вона не є матерією; здатність впливати на формування матеріальної сутності предметів і явищ природи; невичерпність (може використовуватися необмежене число разів залишаючись незмінною); незалежність її змісту, який може бути будь-яким і про все від форми його фіксації і способу пред’явлення.

Принципово важливим є й те, що в живій природі інформація пов’язана з енергією, оскільки створюється різницею енергетичних потенціалів, закріплених пам’яттю, а відтак має місце розсіювання інформації в процесі її передачі та зберігання. Для соціальних систем важливою є її суспільна природа, оскільки джерелом інформації є пізнавальна діяльність людей, суспільства та мовна природа (інформація завжди виражається за допомогою мови),

яка служить засобом спілкування, мислення, висловлювання думки. Тому в соціальних системах властивостями інформації є її дискретність (її одиницями є слова, уривки тексту, знаки, символи тощо) та розсіювання. Останнє є наслідком її існування у різних джерелах та старіння, оскільки з надходженням нової інформації попередня перестає адекватно передавати явища та закономірності матеріального світу. У багатьох випадках інформацію можна стискувати, тобто застосовувати процедури перекодування даних, яка проводиться з метою зменшення їхнього обсягу, розміру, об'єму і транспортування.

Як зазначалось, принципово важливим є ціннісний аспект інформації для об'єктів живої природи. Цінність інформації має об'єктивно-суб'єктивну природу та визначається її: корисністю; актуальністю; оперативністю; адекватністю; об'єктивністю; повнотою. Вона не є її природною властивістю, тобто тією, що визначає її сутність. Вказана цінність виникає в результаті взаємодії об'єкта інформації та суб'єкта (користувача), якщо вона потрібна для досягнення тих чи інших цілей. При цьому очевидно, що для людини найбільш цінною є вірогідна інформація, тобто та яка відображає дані (знання), істинність яких незаперечна. З огляду на те, що в науковому дискурсі та правовому полі широкого розповсюдження набуло поняття “достовірна інформація”. Варто зазначити, що воно не є тотожним поняттю “вірогідна інформація”, оскільки достовірність — не те ж саме, що істинність. Ті чи інші дані можуть бути достовірними або недостовірними для того, хто їх сприймає, а не взагалі, тому достовірність завжди має суб'єктивну природу, а істина — об'єктивну. Незважаючи на це, очевидно, що для людини цінністю може бути лише достовірна інформація, тобто та в основі якої істинні дані.

Достовірність є поняття, яким позначають відповідність нашого знання дійсності, тобто сприйняття істини чи переконань в істинності певного знання. Якщо відповідність знання дійсності є проблематичною чи предметом суб'єктивного переконання, то достовірність завжди є варіантною, оскільки залежить від ситуацій прийняття того, що вважається суб'єктом незаперечним чи інтуїтивно очевидним [13, с.171]. Що ж до істинності тих чи інших даних, то, як відомо, істина характеризує результат пізнавального процесу – знання, як адекватне відображення суб'єктивної та об'єктивної реальності в свідомості людини. Оскільки будь-якому об'єкту притаманна пізнавальна невичерпність, то вона є безперервним процесом послідовного наближення до повноти відтворення об'єктивної реальності [13, с.252-253]. Тому в ідеальному випадку достовірною інформацією будуть дані, які не мають помилок, які можуть бути спричинені неповнотою даних через недостатнє вивчення того чи іншого предмету чи явища реального світу або прихованими чи випадковими через навмисні або ненавмисні спотворення змісту даних людиною та збоїв технічних систем при їх опрацюванні та передачі. Вказана обставина породжує проблему щодо оцінки ідентичності інформації, яку використовує людина, тобто її тотожності наявним знанням [13, с.233-234]. З огляду на викладене, можна дійти висновку, що достовірність інформації не є її визначальною властивістю, як про це стверджують деякі дослідники, а однією з суб'єктивно-об'єктивних її характеристик та однією із вимог, що висуваються до неї з боку суб'єктів інформаційних відносин.

Таким чином, інформаційна безпека як явище не існує поза межами соціальних взаємодій в процесі яких між їх учасниками здійснюється обмін інформацією, а відтак і вплив один на одного. Вплив може бути як позитивний, так і негативний, оскільки основою цієї взаємодії може бути як спільність, так і розбіжність інтересів, поглядів тощо її учасників. Негативний вплив можна ідентифікувати як прояв небезпеки інформаційної безпеці людині (індивіду) соціальній спільноті чи інститутам держави, як суб'єктам інформаційних відносин.

Висновки.

1. Незважаючи на значний науковий доробок у науковців відсутня єдність у розумінні сутності інформаційної безпеки, що не дозволяє сформувати системні уявлення про проблемне поле формування адекватних управлінських рішень щодо реагування на небезпеки інформаційної безпеці.

2. Інформаційна безпека має об'єктивно-суб'єктивну природу та є атрибутом буття об'єктів живої природи і соціальних взаємодій, а її концептуалізація має здійснюватися у контексті властивостей інформації, як специфічної субстанції, серед яких принципово важливими є її фізичні властивості, дискретність, ціннісний аспект, розсіювання, можливість стискування та старіння, внаслідок надходженням нової інформація.

3. В соціальних системах джерелом інформації є пізнавальна діяльність людей, соціальних утворень та мова, яка служить засобом спілкування, мислення, висловлювання думки, тому інформаційна безпека, як явище не існує поза межами соціальних взаємодій в процесі яких між їх учасниками здійснюється обмін інформацією, а відтак і вплив один на одного, може бути як позитивний, так і негативний, оскільки основою цієї взаємодії може бути як спільність, так і розбіжність інтересів, цілей, тощо її учасників.

4. Достовірність інформації не є її визначальною властивістю, а однією з суб'єктивно-об'єктивних її характеристик та вимог, що висуваються до неї з боку суб'єктів інформаційних відносин. При цьому вказана інформація завжди є варіантною, а відтак не є тотожною вірогідності інформація, яка має об'єктивну природу, що породжує проблему при оцінці ідентичності інформації наявним знанням, зокрема, при ідентифікації небезпек інформаційної безпеці.

5. Інформаційний простір є атрибутом буття об'єктів реального світу, функціональним призначенням якого є породження, сприйняття, накопичення, запам'ятовування, переробка та обмін інформацією між ними, а зміст цього простору є безмежним через невичерпність матерії, тому кількість інформації в ньому є нескінченною, а ступінь її захищеності від негативного впливу факторів, які заперечують природню визначеність буття інформаційної компоненти об'єктів реального світу, зумовлює відповідний рівень інформаційної безпеки, який має об'єктивно-суб'єктивну природу.

Перспективою подальших досліджень є розробка концептуальних засад інформаційної безпеки (підходів, принципів, світоглядної інтерпретації).

Список літератури.

1. Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну. Пер. с нем. В.Седельникова и Н.Федоровой; послесл. А.Филиппова. Москва: Прогресс. Традиции, 2000. 384 с.
2. Бауман З. Текущая современность. Пер. с англ. под ред. Ю.В.Асочакова. СПб.: Питер, 2008. 240 с.
3. Архипов О.Є., Архипова Є.О. Особливості розуміння понять “інформаційна безпека” та “безпека інформації” / О.Є. Архипов, Є.О. Архипова. Информационные технологии и безопасность: основы обеспечения информационной безопасности (ИТБ-2014): Материалы XIV международной научно-практической конференции. Київ: ИПРИ НАН Украины, 2014. С.18-30.
4. Аристова І. В., Сулацький Д. В. Інформаційна безпека людини, як споживача телекомунікаційних послуг: монографія. Київ: «Право України»; Харків: Право, 2013. 184 с.
5. Ільницька У. Інформаційна безпека України: сучасні виклики, загрози та механізми протидії негативним інформаційно-психологічним впливам. Політичні науки, Кн. 2, №. 1, 2016. С.27-32
6. Рижук О. Аналіз підходів щодо визначення поняття “інформаційна безпека” в умовах глобалізації. Міжнародні відносини Серія “Політичні науки” № 13. 2017. С.123-132.
7. Турчак А. Основні складові інформаційної безпеки держави. Аспекти публічного управління. Том 7. № 5, 2019. С.44-56
8. Шаньгин В.И. Информационная безопасность компьютерных систем и сетей: Учеб.пособие. Москва: ИД “Форум”: ИНФРА-М, 2008. 416 с.
9. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: Закон України від 09.01.07 р. № 537-V. Відомості Верховної Ради України. 2007. № 12. Ст.102.
10. Винер Н. Кибернетика, или Управление и связь в животном и машине / Пер. с англ. И.В. Соловьева и Г.Н. Поварова; Под ред. Г.Н. Поварова. 2-е издание. Москва: Наука; Главная редакция изданий для зарубежных стран, 1983. 344 с.
11. Gore A. The Gore Report on Reinventing Government: Creating a Government that Works Better and Costs Less. Report of the National Performance Review. A. Gore. New York : Times Books, 1993. P. 24–25.
12. Shannon C. E. Collected Papers, edited by N. J. A. Sloane and A. D. Wyner. New York: IEEE Press. 1993. 924 pp.
13. Філософський енциклопедичний словник: довід.видання / В.І.Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ: НАН-Інс-т філос.ім. Г.С.Сковороди. Вид-во: Абрис. 2002. 742 с.

References.

1. Bek, U. (2000), *Obshhestvo riska. Na puti k drugomu modern* [Risk Society. On the way to another modernity], Progress, Moscow, Russia.
2. Bauman, Z. (2008), *Tekuchaja sovremennost'* [Flowing modernity], Peter, St. Petersburg, Russia.
3. Arkhypov O.Ye., Arkhypova Ye.O. (2014), “Features of understanding the concepts of “information security” and “information security”, *Informacionnye tehnologii i bezopasnost': osnovy obespechenija informacionnoj bezopasnosti (ITB-2014): Materialy HIV mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoy konferencii* [Information technology and security: the basics of information security (ITB-2014): Materials of the XIV International Scientific and Practical Conference], Kyiv, Ukraine, pp.18-30.
4. Aristova, I. V., Sulats'kyj, D. V., (2013), *Informatsijna bezpeka liudyny, iak spozhyvacha telekomunikatsijnykh posluh: monohrafiia* [Information security of the person as the consumer of telecommunication services], Right, Kharkiv, Ukraine.
5. Il'nyts'ka, U. (2016), “Information security of Ukraine: just wikis, threats and mechanisms of negative information and psychological pressures”, *Politychni nauky*, vol. 2, no. 1, pp. 27-32.
6. Ryzhuk, O. (2017), “Analysis of approaches to defining the concept of "information security" in the context of globalization”, *Mizhnarodni vidnosyny Serii "Politychni nauky"*, vol. 13, pp. 123-132.
7. Turchak, A. (2019), “The main components of information security of the state”, *Aspekty publicnogo upravlinnia*, vol. 7, no. 5, pp. 44-56.
8. Shan'gin, V.I. (2008), *Informacionnaja bezopasnost' komp'juternyh sistem i setej: Ucheb.posobie* [Information Security of Computer Systems and Networks: Textbook], INFRA-M, Moscow, Russia.
9. The Verkhovna Rada of Ukraine (2007), The Law of Ukraine “About the Basic principles of development of information society in Ukraine for 2007-2015”, *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, vol.12.
10. Viner, N.(1983), *Kibernetika, ili Upravlenie i svjaz' v zhyvotnom i mashine* [Cybernetics, or Control and communication in the animal and machine], 2nd ed, Nauka; Glavnaja redakcija izdanij dlja zarubezhnyh stran, Moscow, Russia.
11. Gore, A. (1993), “The Gore Report on Reinventing Government: Creating a Government that Works Better and Costs Less, Report of the National Performance Review”, *Times Books*, New York, USA, pp.24–25.
12. Shannon, C. E. (1993), *Collected Papers*, IEEE Press, New York, USA.
13. NAS-Ins-t Philos. GS Skovorodi (2002), *Filosofs'kyj entsyklopedychnyj slovnyk: dovid.vydannia* [Encyclopedic Dictionary of Philosophy: Reference Edition], NAS-Ins-t Philos. GS Skovorodi, Abris, Kyiv, Ukraine.